

Etnologit ja folkloristit koolla koronan jälkeen tulen ja jään maassa

Konferenssiraportti: RE:22 Nordic Ethnology and Folklore Conference, Reykjavik 13.–16.6.2022.

Mari Säisä

Pohjoismaiset etnologit ja folkloristit kerääntyivät jo 22. kerran keskustelemaan ajankohtaisista tutkimusteemoista, jotka vaihtelivat digitaalisesta kulttuurista kulttuuriperintöön ja koronasta selviytymiseen. Tapaamiset ovat alkaneet jo vuonna 1920 Tukholmassa, ja vuodesta 1981 niitä on järjestetty noin kolmen vuoden välein. [1] Islannin yliopisto oli järjestämisvastuussa toista kertaa.

Tapahtumapaikan ollessa Islannin pääkaupunki Reykjavik, olivat järjestäjät Islannin yliopistossa keksineet sanaleikin, koska Re-alkuisia sanoja on englannin kielessä paljon. Sopisiko siis paneelin tai esitelmän teemaan esimerkiksi teemoilla *repeat*, *reuse*, *remember* tai *reimagine*? Osa paneeleista ja esitelmistä noudattikin ehdotettua teemaa.

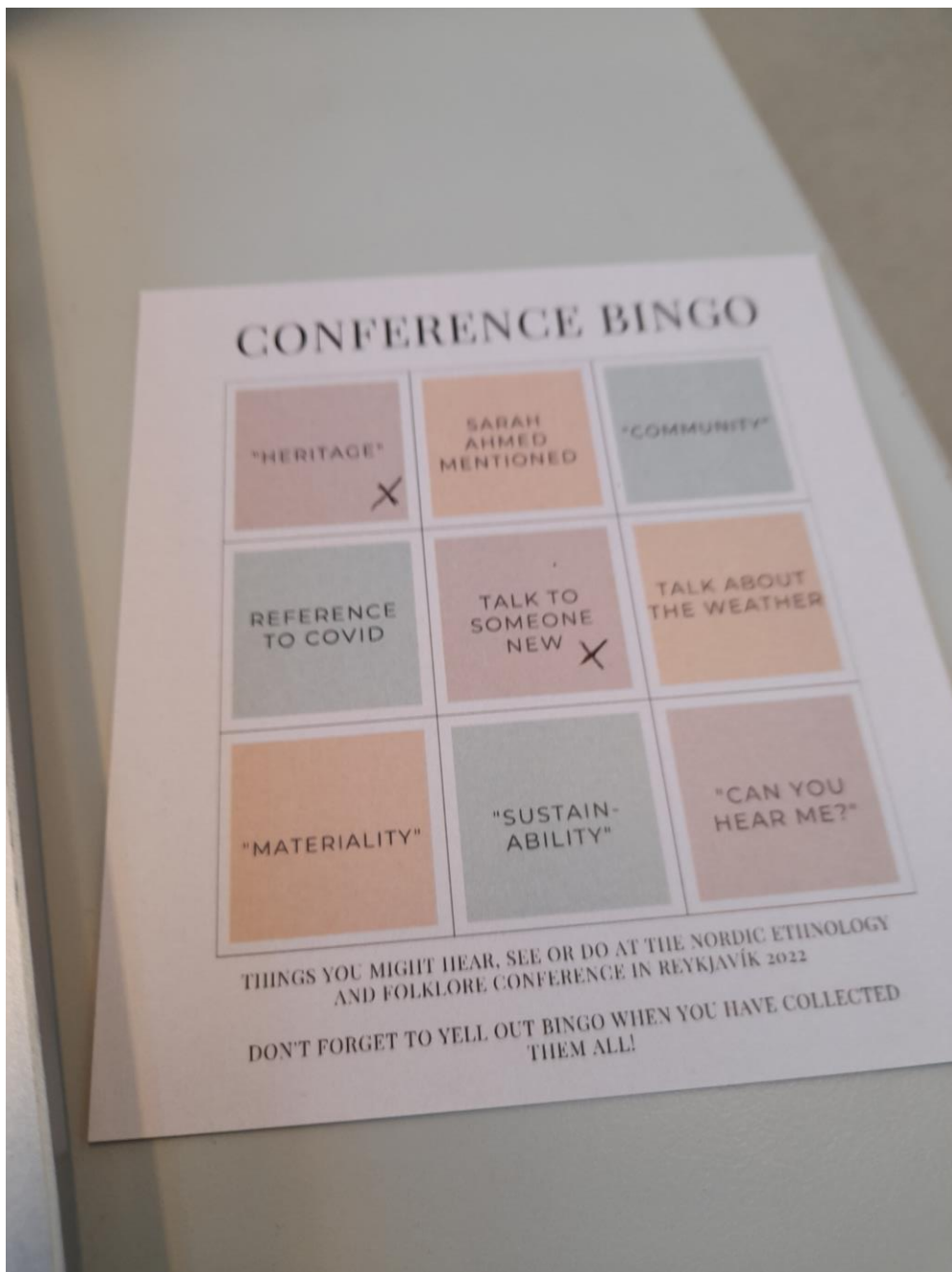
Edellisen kerran konferenssi järjestettiin vuonna 2018 Uppsalassa. Reykjavikin konferenssissa huomasin, että moni oli kyllästynyt COVID-19-pandemian aiheuttamiin etäkonferensseihin ja halusi päästä verkostoitumaan ja pitämään hauskaa yhdessä. Tänä vuonna konferenssarja ylittikin aiemman osallistujaennätyksensä: paikalla oli suunnilleen 350 osallistujaa ja heidän lisäksi konferenssiin osallistu etänä noin 70 tutkijaa. Akateemisen ohjelman lisäksi pääsimme tapaamaan Islannin presidentti Guðni Thorlacius Jóhannessonin, pulikoimaan allasbileissä, opettelemaan kansantanssia sekä istuttamaan puita korvataksemme lentojemme aiheuttaman hiilijalanjälkemme. Presidentti Jóhannesson on itse “sattuneesta syystä” akatemiasta vapaalla ja oli huumorimiehiä. Hän esimerkiksi kertoi katolilaisen isoäitinsä uskoneen maahisiin ja haltioihin. Kysyttäessä, miten katolilainen niihin uskoo, oli isoäiti vastannut: “Nekin ovat katolilaisia!”

Queer ja feminismi näkökulmia kansanperinneaineistoihin

Kaksi ensimmäistä tiistain konferenssisessiota vietin *REpresentations and REorientations. REviving queer cultural history in the Nordic countries* -paneelissa. Suurin osa paneelissa käsitellystä queer-historiasta oli poimittu arkistoista tai

kansantaruista. Paneelin aloitti apulaisprofessori Íris Ellenberger Islannin yliopistosta otsikolla *Horny ladies and gender bending sailors, Gender transgressions in 18th and 19th century rural Iceland*. Ellenberger keskittyi 1700- ja 1800-luvun tarinoiniin queereistä henkilöistä, vaikkakin oli joutunut tutkimuksensa aikana pohtimaan queerin käsitettä. Tarkastelun kohteena olevat henkilöt poikkesivat normista sukupuolisen ilmaisun, fyysisten ominaisuuksien, ulkonäön tai kumppanin valinnan kautta. Ellenbergerin tutkimat queerit naiset elivät usein marginaalissa kuten kalastajina tai erämaassa.

Kuva 1. Konferenssin aikana saattoi kuulla BINGO! -huudahduksia. Kuva: Mari Säisä.

Islannin yliopiston väitöskirjatutkija Dagrún Jónsdóttir esitti esitelmässään “*She had a beard on her upper lip, and bitter eyes*”: *the Portrayal of Women in Icelandic legends that break hegemonic ideas of femininity* hyvän lähdekriittisen huomion: suuri osa aineistosta, kuten hänen tutkimistaan 1800- luvun ja 1900-luvun alun legendoista, on miesten, eritoten pappien, keräämiä. Vaikkeivat aineistot tarjoa kokonaista ajankuvaa, kuvaavat ne sen ajan yhteiskuntaa ja sitä, mitä on haluttu säilyttää jälkipolville. Kyseisissä tarinoissa naiset ottavat miehen roolin, mutta palaavat takaisin perinteiseen naisen rooliin, jolloin heitä ylistetään rohkeudesta ja itsenäisyydestä. Mikäli he jäävät miehen rooliin, heistä tulee parioita ja heidän epäfeminiinisiä piirteitään alleviivataan. Tarinoiden tarkoituksena on ollut osoittaa naisille heidän paikkansa.

Koronan ylivalta tutkimuskohteena

Lounaan jälkeen oli ensimmäisen keynote-luennon aika, jonka piti etnologian professori Tine Damsholt Kööpenhaminan yliopistosta. Hän puhui otsikolla *Re-assembling everyday temporalities* pandemian ajan uusista rutiineista ja siitä, miten kaikki entinen oli tauolla. Tärkein oppi koronasulun ajalta oli, ettei mitään voi ajatella itsestäänselvyytenä. Damsholtin lähteenä oli 24 etnologian opiskelijoiden päiväkirjaa maaliskuulta 2020, 20 opiskelijoiden esseitä samalta keväältä, 12 opiskelijoiden päiväkirjaa maaliskuulta 2022 sekä sanoma- ja aikakauslehtiä. Monet opiskelijat olivat huomanneet tarpeen aikatauluttaa arkensa koronasulun aikana. Myös asiallinen pukeutuminen toi ryhtiä arkeen. Kun koko ajan oltiin kotona, ajantaju vääristyi ja vapaa-aika, työteko ja perhe kilpailivat yksilön huomiosta. Moni opiskelija oli kirjoittanut, että ilman aikataulua, joko työskenteli koko päivän tai päinvastoin ei saanut mitään aikaan. Leipomis- ja käsityöbuumin Damsholt uskoo kertovat tulevaisuudenuskosta, jota pidettiin yllä konkreettisia tuloksia antavilla harrastuksilla. Damsholtin mukaan ensimmäinen koronavuosi ei ole vielä lähtenyt mielestämme ja sotkee aikakäsitystämme.

Viimeiseksi menin kuuntelemaan *Monetary REpertoires - creative uses of money in everyday life* -paneelia. Åbo Akademin väitöskirjatutkija Ann-Helen Sund ja dosentti Blanka Henriksson tutkivat käteisen ja digitaalisen rahan suhdetta esitelmässään *Cash, cards and other money – monetary repertoires in a digital societies*. Digitaalista maksamista on markkinoitu varsinkin pandemian aikana nopeaksi ja siistiksi. Esimerkiksi Ruotsissa vältetään nykyisin käteisen käyttöä ja siellä on tullut vähitellen yhä vaikeammaksi maksaa kolikoilla ja seteleillä. Kyselyn perusteella Sund ja Henriksson kuitenkin ovat saaneet tietää, että käteistä saatetaan yhä käyttää laittomuuksiin, kuten huumeiden ostoon, sillä sitä ei voi samalla tavalla jäljittää kuin digitaalisia maksuvälineitä. Käteisellä on myös pedagoginen ulottuvuus, sillä sen avulla on helpompi havainnollistaa lapsille rahan arvo.

Keskiviikkona olin kuuntelemassa kahta sessiota paneelissa *Returning to everyday habits and routines, rework, reject or resume*. Monessa paneelin esitelmässä käsiteltiin koronan muutoksia rutiineihin esimerkiksi Pristiinan Albanologian intituutin Bubulinë Sylan *Returning to everyday habitual practices to eating meal after the war in Kosovo* -esitelmässä ja Bergenin yliopiston kulttuurintutkimuksen professori Tove Ingebjørg Fjell’n *A new normal? Thoughts on whether the pandemic initiated habits may survive in post corona time* -esitelmässä. Fjell oli huomannut, että pandemian jälkeen on vaikea

määrittää, millainen tervehtiminen, kättely, kyynärpäättervehdys ja niin edelleen, on kellekin soveliaista. Joillekin etäisyyden kasvattaminen on ollut huojentavaa.

Muista erottuva esitelmä oli Åbo Akademin dosentti Sanna Lillbroända-Annalalla, joka kertoi ihmisen ja puutiaisten suhdetta tutkivasta projektista, jossa ovat mukana Åbo Akademin lisäksi Turun yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. *Tick habits. The entanglend everyday habits of humans, companion animals and tick during the tick season* -esityksessä paljastettiin kyselyiden ja verkkokeskusteluiden alustavia tuloksia. Puutiaisten lisääntyminen on muuttanut ihmisten käytöstä kesällä. Miten ne vaikuttavat toimintaamme ja vartalomme ja tilan hallintaan? Puutiaissesonki vaikuttaa tapaamme oleskella ulkona ja muuttaa luontosuhdettamme.

Kuva 2. Raportin kirjoittaja Mari Säisä Årbær ulkoilmamuseossa, jossa tutustuttiin islantilaiseen perinnearkkitehtuuriin ja elämään. Kuva: Tero Ahlgren.

Paneeleiden jälkeen keskiviikkona olisi ollut mahdollisuus keskustella Pohjoismaisesta etnologien ja folkloristien yhteistyöstä tai olla mukana perustamassa uutta feministisen tutkimuksen työryhmää SIEF:iin eli eurooppalaiseen etnologian, folkloristiikan ja kulttuuriantropologian kattojärjestöön. Itse keräsin voimia, jotta jaksoin istuttaa puita Úlfarsfellin tulevassa metsässä ja tutustua Árbærin ulkoilmamuseoon. Museossa opin muun muassa, että perinteiset islantilaiset talot tilkittiin lannalla ja niiden tulisijoissa paloi lanta. Tästä syystä moni syö vielä nykyäänkin lannalla savustettua joulukinkkua.

Torstaina istuin molemmissa *The change of ritual year and the life-cycle during the 20-21st century* -paneelin sessiossa. Aberdeenin yliopiston tohtori Sheila Young tutki koronan vaikutuksia häihin ja käsityksiin avioliitosta. Korona rajoitti hänen toteutumista. Tiukimmillaan naimisiin mentiin ulkotiloissa kahden todistajan ja vihkijän läsnä ollessa. Hääparit joutuivat pohtimaan hänen merkitystä, kutsumaan, perumaan kutsun ja kutsumaan uudelleen, jolloin he arvottivat vieraitaan. Haastatellut luettelivat syiksi naimisiinmenolle muun muassa sosiaaliset syyt, vanhempien esimerkin sekä sen, että aviopuoliso on yleisesti ymmärretty nimitys henkilölle, jonka kanssa aikoo viettää loppuelämänsä.

Seuraavaksi Turkuun 2025

Ennen konferenssi-illallista kuuntelimme vielä Islannin yliopiston folkloristiikan professori Terry Gunnelin keynote-esitelmän *The Art of the Ripples: The Development of Folk Tale Illustration in Northern Europe (1816–1870)*. Grimmin satujen julkaisu 1800-luvun alussa käynnisti kansansatujen keräämisen ja julkaisun buumin ympäri Eurooppaa. Gunnel on tutkinut työryhmänsä kanssa, miten Grimmin sadut vaikuttivat Pohjoismaisten kansansatujen kokoelmiin. Hänen huomioidensa mukaan osa satujen kuvituksista kuvaa satujen kertomisen tilannetta, eikä itse sadun tapahtumia. Sadut ja niiden kuvitukset toimivat myös nationalististen pyrkimysten välineinä.

Esitelmien aikana huomasin monien tekevän käsitöitä, kuten ristipistoja tai pitsinnypläystä. Virkistävää vaihtelua kannettavan tietokoneen naputteluun! Kullekin on suotava omanlaisensa tapa keskittyä.

Hiukan kritiikkiäkin kuulin konferenssista. Aiemmin konferenssi oli ollut pelkästään pohjoismaisilla kielillä. Nyt konferenssin pääkieli oli englanti, vaikka toki esitelmien pitoon pohjoismaisilla kielillä rohkaistiin. Konferenssin loppupuolella esitelmän piti englanniksi portugalilainen väitöskirjatutkija Gilberto Conti, joka tutkii brasilialaista juhlaperinnettä tšekkiläisessä yliopistossa. Voidaankin pohtia, tekeekö pohjoismaisesta konferenssista pohjoismaisen sen järjestämispaikka vai osallistujat ja aiheet. Myös etäosallistumismahdollisuus houkutti pitämään esitelmiä Pohjoismaiden ulkopuolelta. Etäesitelmät toimivat hyvin etäseminaareissa ja -konferensseissa, mutta hybridimallissa läsnä olevien voi olla vaikea keskittyä etänä pidettyihin esitelmiin.

Konferenssissa oli paljon puhetta koronasta ja iloa tauosta pandemiassa. Vaikka koronan vaikutuksia on tärkeä tutkia, toivon että Turussa Turun yliopiston (etnologia, folkloristiikka ja museologia) ja Åbo Akademin (kulturanalys, etnologi och folkloristik) yhteistyönä vuonna 2025 järjestettävässä seuraavassa *Nordic Ethnology and Folklore Conferencessa* osataan katsoa tulevaisuuteen.

Mari Säisä FM, väitöskirjatutkija, etnologia, Turun yliopisto.

Viitteet

[1] Lisätietoa konferenssista ja organisaation tulevista tapahtumista: *Nordic Ethnology and Folklore Conference*, <https://ethnofolk.org/> [Haettu 17.8.2022].